

צ'טוויק המילחמה העולמית של שווייק

בימים אלה ראה אור בתרגום מלא לעברית סיפרו של ירוסלב האשק החייל האמיץ שווייק (ראה: תרגום). כמה מפגיני הלשון של שווייק על המילחמה העולמית הראשונה, שבה נטל חלק פעיל, מובאים בזה:

● מוטב לקלף תפוחי-אדמה במטבח, לגלגל כופתאות או להסיר את הבשר מצלעות מלעמוד במכסניים מלאים בפני אש-תופת של האויב ולצווח: „להתפור יחידים! לשלוף כידונים!“

● החייל הצ'כי ישכב עם הנערה ההונגרית, והנערה הצ'כית תקבל לבין זרועותיה חייל הונגרי וכעבור מאות שנים תהיה לאנתרופולוגים הפתעה נעימה: למה הופיעו עצמות-לחיים בולטות (סימן היכר להונגרים) אצל שוכני גדות הנהר מאלשה (בצ'כוסלובקיה)?

● „אדוני הגנרל,“ אמר הנהג בחגיגות, „כרגע הגענו אל שערי השמיים. תרד, אדוני הגנרל. אנחנו לא יכולים לעבור בשערי השמיים. יש כאן דוחק גדול. כולם חיילים.“

„רק תדרוס אחד מהם,“ צעק על הנהג, „אז יזווג הצידה.“
ולא עושים 'מינה שור'!!! „זהירות, טיגופות! איזה בהמות! רואים גנרל הנהג מרגיע אותו. „זה קשה אדוני הגנרל, לרובם ניכרת הראש.“

אך עתה השיח גנרל ביגלר שהנדחקים לעבור בשערי השמיים היו נכים לסוגיהם שאיבדו במילחמה אבריו-גוף שונים ועתה נשאו אותם בתרמיליהם — ראשיים יריים, רגליים, תותחן צדיק, נדחק ליד שערי השמיים במעיל קרום, נשא בתרמילו את כל בטנו ואת גפיו התחתונים. מתרמיל אחר, של חייל טוב מחיל-הקשישים, הציגה על גנרל ביגלר מחצית העכוז, שהלה איבד בקרב על לבנו.

● הקשר חודאנסקי העיר על כך שהאנשים היו מתמוגגים מנחת, אילו גם אצלם היו צומחים אברים כמו זנב-הלטאה. כמו, למשל, במילחמה, כשלמישהו נקרע הראש או חלק אחר של הגוף, למינהל הצבא זה היה דבר רצוי מאוד, משום שלא יהיו עוד חיילים נכים. חייל אוסטרי כזה, שהיה מצמיח בכל פעם מחדש רגליים, ידיים, ראש, היה שווה יותר מבריגאדה שלמה.

● הרכבת נסעה לאט-לאט, ולכל אנשי הבאטליון ניתן להזין את עיניהם ולטעום מתענוגות המילחמה. בהשקפים על בתי-העלמין הצבאיים וצלביהם הלבנים שהבהיקו באדמת המישור ובמדורות עיי הגבעות, יכלו להכין את עצמם לאט אך בביטחה לקראת שדה-התהילה שסופו כומתה אוסטריית מלוכלכת-בבוץ המתבדרת על הצלב הלבן.

● בבית הקברות הצבאי הקטן הוצב צלב לבן ועליו השם: „לאסלו גארגאני“. שם נח מנוחת-יעולמים חייל הונגרי, שבשעת בזיוט אוספי הגימנסיה, שטה את כל הסמיטה המפונל מן הצננות שבה היו משומרים זחלים שונים. מילחמת העולם השמידה את המין האנושי גם ביי"ש-נחשים.

● „אז לך אתה קדימה,“ אמר שווייק, „אנחנו נלך יפה אחריך, כדי שתגן עלינו בנוף שלך. הרי אתה ענק כזה. כשיפגעו בך, תודיע לנו, כדי שנסיפק לעשות 'ארצה פול'! איזה מין חייל אתה, שמפחד שיירו בו. דווקא את זה צריך כל חייל לאהוב הכי-הרבה. כל חייל חייב לדעת, שכמה שהאויב יורה בו יותר, אז יותר אוזל מלאי התחמושת שלו. כל ירייה שחייל של האויב יורה בך מורידה מכוסר הלחימה שלו. וגם הוא שמח שהוא יכול לירות בך, מפני שלפחות הוא לא צריך להסתובב עם הכדורים ויותר קל לו לרוץ.“

● „כאן יהיה אחרי המילחמה יבול טוב מאוד,“ אמר שווייק אחרי שעה קלה. „הם לא יצטרכו לקנות קמח עצמות. זה יתרון גדול לחקלאים, אם בשדות נירקבים להם גזודים שלמים. בקיצור, זה משביח את האדמה. אני רק מפחד שהאיכרים יפתחו וימכרו את עצמות החיילים כאבקת פחם לזיקוק סוכר...“

● „...כל חייל חייב להיות אינטליגנטי עד כדי כך שיאכל כל דבר שנותנים לו בלי לפצות פה, והוא חייב להיות ממושע עד כדי כך שלא להתאונן על מה שמוגש לו. תארו לכם, חיילים, שיש מילחמה. לאדמה שבה יקברו אתכם אחרי הקרב, יהיה היינרהך באיזה לחם פיטמתם את עצמכם לפני המוות. אמא אדמה תפורר אתכם ותבלע אתכם על מגפכם. אין דבר בעולם שהולך לאיבוד. מכס, חיילים, תצמח תבואה חדשה למען לחם לחיילים חדשים ואלה אולי, כמובן, לא יהיו מרוצים וילכו להתלונן...“

ברוך, אמר לידידו ארתור לונגן: „עך עכשיו הייתי אפס. אבל עכשיו, כשיהודי לוקח אותי לידיים, עוד תראה מה שיצא ממני.“

למען האמת החייל האמיץ שווייק רצוף בהערות בעלות גוון אנטישמי, בנוסח: „...ויהודי בעל פאות שלף מתחת לסל כקבוק שמראהו תמים, הסתיר את הפכך בוק מתחת לקפטה והביא אותו אל הסכך כה רשם החביא אותו החייל... הם העירו גם את היהודי בבית המרוח, וזה התחיל תולש את פיאותיו ומביע צער שאינו יכול להגיש לאדונים החיילים שום דבר ולכ-סוף הכריח אותם לקנות ממנו פרה זקנה כבת מאה, פגר כחוש, כולו עור ועצמות. וכל איתה שעה ייבב, בכה ונשבע שזו הפרה השמנה ביותר שברצון השם כאה לאויר העולם...“ וצוירי היהודים של יו"ף זף לאדרי הינם בני-יודים של צוירי הן יהודים בדר-שטרמר הנאצי של יו"ף גבלם. אלא, שכשרונו וגאוניותו של האשק מכסים גם על נקודה זו.

הצלחתו של החייל האמיץ שווייק לאחר הדחיפה של מאכס ברוד הפכה את הספר לרב-מכר, ושווייק כתב בלחץ המו"ל שלו את החלקים הנוספים. הוא התעתד לכתוב שישה, כתב ארבעה, כאשר הרביעי מסתיים בנוסח הלא-שווייקי: „עד כאן הכתיב ירוסלב האשק החולה את קורות החייל האמיץ שווייק במילחמת העולם. המוות השתיק אותו לנצח כ"ז בינואר 1923 ומנע אותו מלסיים אחד הספרים המפורסמים והנקראים ביותר, שנוצרו אחרי מילחמת-העולם הראשונה. סוף.“

האשק מת ממחלת השתיינים, שחמת. הרהיטים נלקחו מן החדר בו עדיין הת-קררה גופתו, מפני שהסופר עדיין לא שילם בעדם.

החייל האמיץ שווייק בתירגום המעולה של רות בנדיק והיים איוק הוא נכס במדף הספרים המתורגמים לעברית. נכס שיש להביאו לכל בית.

ספר לימוד

הרבה ויטנאמות

מסתבר שדברים זזים להם במערכת הלימוד התיכונית, בארצות ארץ בהתמדה. מאחר וספרי-לימוד היו, הינם ויהיו תמיד המדד להתישנות ולהתמסדות, הרי שב-מיקראה החדשה מדינה מול מדינות, ש-ראתה אור בימים אלה בעריכת המורה דן זקס, מצוי חומר מתק עד למאד. במיקראה המיועדת לתלמידי בתי-ספר תיכוניים קובצו כ-40 קטעים מתוך מאמי רים שניכתבו על-ידי חוקרים ואישי-מדינה ידועים בעולם ובארץ כהגנרי מורגנ-

● מדינה מול מדינות — מיקראה ביח"ס בינלאומיים בעריכת דן זקס. הוצאת עם עובד; 177 עמודים (כריכה רכה).

ואת שניהם גילה מאכס ברוד. בעוד שקפאק עבד כעורך-דין של בנק, והי חיים אפורים ודהויים, הרי שהאשק נימלט מ-מישרתו שבנק סלאביה והחל להתפרנס כעיתונאי וכסופר, תוך שיצא לנדודים על פני בואהמיה ומורביה ואל הארצות השכ-נות של הקיסרות, שכונתה „כלא העמים של אירופה“. בין חבריו למקצוע היה אגון ארווין קיש. האשק נודע בכישרונו ל-

יוזף לאדרי מצייר את שווייק יחד עם הנהגה בעין

המציא חדשות שנשמעו אותנטיות יותר אף מן המציאות.

האשק היה רק אלוהים אחד, ושמו היה כסף. הוא היה מוכן להציע את מא-מריו והפיליטונים שלו לכל המרבה במחיר. להוציא העיתונות הקלריקלית, הוא היה משתכר וטובא בבתי-הקפה ובמיסבאות. הוא היה מקולל ומנודה מחמת מיאוס בין אנשי המיסדה-הספרותי הצ'כי. לא היתה לו כתובת קבועה. היה מתגורר בדירות של ידידיו, לובש את בגדיהם. הוא היה גם מחזאי, שהעלה בבית-הקפה את המחזה גורגוס בנצורים שברושלים, שלעת סימום הציג מלצר המיסעדה קטרה גדולה עם עצמות, שארית הנוצרים שנטרפו על-ידי האריות.

היה לו זיכרון חסרת-קדים לעובדות. התפרנס ממכירת כלבים כגיבורו שווייק. ניסה להתאבד, ואושפו בבית מרפא לחולי רוח. פעמים בחייו ניסה להיגמל מאורח חייו ההרסני. פעם ראשונה כאשר התאהב ביארמילה מאירי, בתו של אומן תבליטי גבס, ובפעם השנייה למענה של המיפלה הקומוניסטית, עד כמה שהדבר אינו נראה תואם את אופיו.

בין השנים 1900-1914 חיבר האשק קרוב ל-1200 סיפורים קצרים. עדי ראייה, ורבים היו כאלה, מספרים שכאשר עמד האשק להתחיל לכתוב, הוא לא ידע מה הוא עומד לכתוב, וברגע שהעט החל לנוע, רעיון גרר רעיון, והיד לא עצרה עד שהסיפור היה גמור, לרוב תוך שעה אחת. בעת שהותו בשבי הרוסי הוא הוציא סיפור בשם החייל הטוב שווייק בשבי, ועם שובו לפראג החליט להפכו לדמות בלתי-זוית של רומן, שבכתבתו החל בשנת 1921, כדי לפרנס את אשתו השנייה, בת לבית האצולה הרוסי לבוב. שאותה נשא לאשה ברומיה מבלי לטרוח ולהתגרש מי-אשתו הראשונה.

אלא ששום מו"ל לא היה מוכן להסתכן בהוצאת שווייק, והאשק החל לפרסם את עלילות החייל האמיץ בהמשכים, בחוברות בהוצאה עצמית. איש לא התייחס ברצי-נות לחוברות אלה של האשק, עד שיום אחד בא מאכס ברוד והישוה את החייל האמיץ שווייק ליצירות פרי עטם של ראבלה (גרנטוא ופנטגוראל) וסרווי-טס (דון קישוט), בעוד האשק מסתובב בחוברות ובבתי-הקפה עם מיוזודה מלאה בחוברות שווייק מודפסות על נייר זול. כאשר שמע האשק על הערכתו זו של

● על פוטנציאל הגילוי של מאכס ברוד כתב הסופר עלוס קינן בעיבודו התיאטי-רוני לשווייק, שהועלה לפני כעשר שנים: „צער חולמני עובר ברחוב. גבר אדון מעבר אותו — לאויסלב: שלום אדון קפאק! גמדת כבר את 'המישפט' קפאק: כן, גמדתי ומסרתי אותו למאכס. (ברוד).“

מודים החדשה בסוציולוגיה ובמדע-מדי-נה, וכן ללימודי התורה הכלליים במסגרת יחידת החובה לכל התלמידים בחינוך העל-יסודי.

שלושה חלקים במיקראה. בחלק הרא-שון כהתקרבות לסדר בינלאומי, המישטט הבינלאומי, מישחק סימולציה, המאמר והתרנות, הירות ויציבות פנימית לניקולזו בקיאווה, מוראליים במדיניות-החוץ ה-אמריקאית מג'פרסון ועד לג'ימי קאר-טר. ארנולד טוינכי מביא את מחיר הקידמה הטכנולוגית של אמצעי הלחימה כפתח לפרק הרתעה ומילחמה. בפרק זה מצוי מאמרו של לוחם החירות הארגנטו-קובאני ארנסטו צ'יה גווארה, הבה ניצור שנים, שלוש... הרבה ויטנאמות, מאמר שהיה גיבוש ותימצות השקפת-היסוד שלו, השקפה ששילחה אותו אל מותו בבוליביה. צ'יה גווארה, שהיה בסוף שנות השישים בבחינת אליל הנעורים והתיקוות, הפך, כמסתבר ממיקראה זו, לחלק מתוך היסטוריה רחוקה. מאמרו זה, שהיוו צעירים באוניברסיטאות ברחבי ה-עולם המערבי, להתמודדות עם ארצות-הברית, הפך לחומר לימוד יבש.

במדור ישוב סיכוסכים מעניינת סקירתו של גבריאל בן-דוד: ישראל, הפס-טנים ומדינות-ערב, ומאמרו של ד"ר נחום גולדמן ניטולה של ישראל.

החלק השני במיקראה עוסק, תחת הכו-תרת איזורים, בישראל, אירופה-אמריקה, אסיה-אפריקה. נושאי המאמרים שלוקטו במיקראה מובאים ברישום כפול, מבחינת הנושא, על-מנת להכפיל את היעילות של

טאן, ר. מאקובר, דניאל מוויניהן, ארנולד טוינכי, הנרי קסינג'ר, רוד-ברט מקנמרה, יעקב טלמון, רוד-ויטה, יהושפט הרבכי ואחרים. המיק-רא מיועדת לתלמידים על-יפי תוכנית-הלי-

„ויהודי בעל פאות שלף כקבוק שמראהו תמים הסתיר את הקבוק מתחת לקפטה והביא אותו אל הסככה...“